

EKOLOGIK BILIMLARNI RIVOJLANTIRISHDA XALQ PEDAGOGIKASINING ROLI

Mamayusupova Lola Nasrullayevna

SamDU akademik litsey biologiya fani o'qituvchisi

Furqatova Aziza Furqatovna

SamDCHTI Sharq tillari fakulteti

Filologiya va tillarni o'qitish: Xitoy tili yo'nalishi

2-bosqich 2403-guruh talabasi

azizafurkatova13@gmail.com

+998932363663

Annotatsiya: Ushbu maqolada ekologik bilimlarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonida xalq pedagogikasining o'рни va ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan yoritilgan. Ekologiya fanining asosiy tushunchalari — ekosistema, biosfera, biologik xilma-xillik, ekologik muvozanat, antropogen omillar, barqaror rivojlanish va atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari tahlil qilingan. Xalq og'zaki ijodi, urf-odatlar, an'analar va milliy qadriyatlar orqali ekologik madaniyatni shakllantirish imkoniyatlari ochib berilgan. Shuningdek, ekologik ta'limda qo'llaniladigan zamonaviy pedagogik usul va metodlarning samaradorligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: ekologik ta'lim, ekologik bilim, xalq pedagogikasi, ekologik madaniyat, ekosistema, biosfera, biologik xilma-xillik, ekologik muvozanat, barqaror rivojlanish, atrof-muhitni muhofaza qilish.

Hozirgi davrda ekologik muammolar global miqyosda kuchayib borayotganligi sababli ekologik bilimlarni rivojlantirish dolzarb ijtimoiy-pedagogik masalaga aylandi. Atmosfera havosining ifloslanishi, ichimlik suvi tanqisligi, yer degradatsiyasi, cho'llanish jarayonlari va biologik xilma-xillikning qisqarishi insoniyat kelajagiga jiddiy tahdid solmoqda. Shu bois ta'lim tizimida ekologik bilimlarni shakllantirish, ekologik ong va ekologik madaniyatni rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda. Bu jarayonda xalq pedagogikasi alohida ahamiyatga ega bo'lib, u yosh avlodni tabiatga mehr-muhabbat, ehtiyotkorlik va mas'uliyat ruhida tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi. Xalqning asrlar davomida shakllangan hayotiy tajribasi ekologik tarbiya uchun boy manba bo'lib xizmat qiladi.[1]

Ekologik bilimlar va asosiy tushunchalar.

Ekologiya — tirik organizmlar va ularning yashash muhiti o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni o'rganuvchi fan bo'lib, u biologiya, geografiya, kimyo va ijtimoiy fanlar bilan chambarchas bog'liqdir. Ekologik ta'limning asosiy tushunchalariga ekosistema, biosfera, biotsenoz, populyatsiya, ekologik muvozanat, antropogen omillar va bargaror rivojlanish kiradi.[2]

Ekosistema tirik organizmlar va ularni o'rab turgan muhitning yagona tizim sifatidagi faoliyatini ifodalaydi, biosfera esa yer yuzidagi barcha tirik mavjudotlar va ularning

yashash muhitini o'z ichiga olgan global ekologik tizimdir.[3] Ushbu tushunchalarni o'quvchilarga singdirish orqali tabiatning yaxlitligi va o'zaro bog'liqligi haqidagi tasavvurlar shakllantiriladi.

Xalq pedagogikasining ekologik tarbiyadagi o'rni.

Xalq pedagogikasi — xalqning ko'p asrlik tarbiyaviy tajribasi, urf-odatlar, an'analar va og'zaki ijodi asosida shakllangan pedagogik qarashlar majmuasidir. O'zbek xalq pedagogikasida tabiatga hurmat, yer va suvni asrash, daraxt ekish, hayvonot olamiga mehr bilan munosabatda bo'lish g'oyalari muhim o'rin tutadi.[4]

Masalan, mangol va matallarda tabiat bilan bog'liq fikrlar ko'p uchraydi: "Yer — boylik manbai", "Daraxt eksang, savob topasan". Bunday xalqona hikmatlar ekologik bilimlarni oddiy, tushunarli va ta'sirchan shaklda yetkazish imkonini beradi. Xalq pedagogikasi orqali ekologik tarbiya nafaqat bilim berish, balki axloqiy tarbiyani ham ta'minlaydi.[5]

Ekologik ta'limda pedagogik usullar va metodlar.

Ekologik bilimlarni samarali shakllantirishda zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Jumladan: Loyihaviy o'qitish metodi — o'quvchilarning ekologik muammolarni mustaqil tahlil qilish va yechim topish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Interaktiv metodlar — munozara, aqliy hujum, guruhli ishlar orqali ekologik bilimlarni mustahkamlaydi.

Amaliy mashg'ulotlar — tabiat qo'ynida o'tkaziladigan darslar o'quvchilarda ekologik kuzatuvchanlikni oshiradi.

Integratsiyalangan darslar — ekologiyani boshqa fanlar bilan bog'lab o'qitish orqali tizimli bilimlar shakllantiriladi.[6]

Mazkur metodlar xalq pedagogikasi bilan uyg'unlashganda ekologik ta'limning samaradorligi yanada ortadi.

Ekologik madaniyatni shakllantirishda ijtimoiy muhitning ahamiyati.

Ekologik madaniyat faqat maktab yoki oliy ta'lim muassasasida emas, balki oila, mahalla va jamiyatda ham shakllanadi. Xalq pedagogikasiga tayangan holda oilada bolalarga tabiatni asrash, isrof qilmaslik, atrof-muhitni toza saqlash odatlari singdiriladi. Bu esa ekologik tarbiyaning uzluksizligini ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, ekologik bilimlarni rivojlantirishda xalq pedagogikasi muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega. Milliy qadriyatlar, og'zaki ijod va an'analar ekologik ta'limni boyitib, yosh avlodga tabiatga nisbatan ongli va mas'uliyatli munosabatni shakllantiradi. Zamonaviy pedagogik metodlar bilan uyg'unlashgan xalq pedagogikasi ekologik madaniyatni rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ruziev N. Ekologik ta'lim asoslari. - Toshkent: Akademnashr, 2019.
2. G'ulomov O. Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish. - Toshkent: O'qituvchi, 2020.

3. Abirkulov x. Ijtimoly ekologiya. - Toshkent:2004.
4. Sultonov P. Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish asoslari. - Toshkent, 2018.
5. Karimov I. Yuksak ma'naviyat -yengilmas kuch.- Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
6. To'raqulov S. Pedagogika nazariyasi. - Toshkent: Fan, 2016.

